

BIOGRAFIE EN SCHRIJVERSCHAP

- Ernst Verbeek, *Een innerlijke vaart. Psychologische biografie van Stendhal*. Assen. Van Gorcum, 1994, 286 blz., 49,50 Hfl., geïll. ISBN 90 232 2884 7
- Geert Lernout, *James Joyce schrijver*. Leuven. Kritak, 1994, 232 blz., 698 Bfr., ISBN 90 6303 592 6

Deze beide monografieën vertonen nogal wat gelijkenissen, hoewel de auteurs elk vanuit totaal verschillende disciplines hun onderzoek hebben verricht. Ernst Verbeek is een psychiater, oud-hoogleraar van de Gentse universiteit, van Nederlandse origine en gevormd in de Utrechtse school waarin H.C. Rümke zo'n belangrijke rol heeft gespeeld. Hij is de auteur van enkele andere psychologiserende biografieën: over Rimbaud, Freud, Powys en Kafka (over deze laatste studie, zie de recensies in de UvM, vol. 5, nr. 4, pp. 270-271, en vol. 9, nr. 4, pp. 274-277). Geert Lernout is een literatuurwetenschapper die zich in het oeuvre van Joyce gespecialiseerd heeft, daarvan getuigen heel wat publicaties, onder meer: *The French Joyce* en de vertaling van *Exiles*. Hij doceert Engelse en vergelijkende literatuur aan de Universitaire Instelling Antwerpen. Zowel Verbeek als Lernout kijken met gemengde gevoelens naar de persoonlijkheid van hun auteur: er is sympathie, maar ook terughoudendheid. Natuurlijk schenkt Verbeek de meeste aandacht aan de psychologie van Stendhal-als-Beyle, dat doet hij uit hoofde van zijn vak. Maar ook Lernout die, zoals Verbeek veel vanuit het oogpunt van de geschiedschrijver bekijkt, kan niet buiten de psychologie en stelt zich de vraag: wie is die Joyce eigenlijk die tegelijk wil gelezen worden en het zijn lezers bewust zo moeilijk maakt? Ze willen allebei hun auteur-als-empirische persoonlijkheid begrijpen en vertellen bijgevolg heel veel over de omstandigheden waarin ze hebben gewerkt. Het leven van Henri Beyle (wiens beroemdste pseudoniem Stendhal wordt) is duidelijk avontuurlijker dan dat van Joyce; zijn oorlogservaringen in het leger van Napoleon, zijn vele dienstreizen en even zovele erotische 'batailles' vormen de ondertoon van een grote onrust. Joyce's bestaan is meer beschermd; hij heeft de geldschietters die Stendhal ook op prijs zou stellen en er staan steeds mensen klaar om alles en nog wat voor hem te doen. Maar goed, zowel Beyle als Joyce slagen erin grote auteurs te worden: de eerste wordt Stendhal, de man die op een bepaald ogenblik niet langer bij onvoltooide aanzetten blijft zitten en met Honoré de Balzac op het Europese continent de moderne roman inaugureert; de tweede wordt de auteur van de vaak geciteerde maar zelden gelezen moeilijk toegankelijke boeken (*A Portrait of the Artist as a Young Man*, *Ulysses* en *Finnegans Wake*) die misschien wel het einde van de moderne roman inluiden.

Zowel Verbeek als Lernout hebben grote waardering voor het oeuvre van hun auteurs, en die waardering zal wel aanstekelijk werken voor wie het oeuvre van Stendhal en van Joyce nauwelijks of niet kent. Maar aangezien de biografen zich eerder met de genese van het schrijverschap inlaten dan met de boeken zelf, vertellen ze zo weinig over de betekenis van de romans — waarom zijn ze voor ons vandaag zo zinvol? Waarin bestaat de zin van dit schrijverschap, waarin zijn deze auteurs grote auteurs? Er zijn zoveel gefrustreerde, neurotische persoonlijkheden die voor de psychiatrie interessant zijn; er zijn zoveel mensen die aan hun schrijftafel een indrukwekkende bedrijvigheid aan de dag leggen en honderden

aanzetten op even zoveel haast onleesbare blaadjes hebben achter gelaten — zijn deze actieve mensen dan grote auteurs ? Weinigen schrijven *Ulysses* of *Le rouge et le noir*. In de kunst gaat het om een surplus, 'le je-ne-sais-quoi', 'ce presque rien', waarvan zoveel lezers leven, waaruit ze eeuwen tot na het voltooiën van het oeuvre zoveel zin putten.

Natuurlijk hebben Verbeek en Lernout het recht een biografie van hun auteurs te schrijven; dit kan best boeiend en interessant zijn als ze ons echt met een mens van vlees en bloed confronteren. In zo'n werk kunnen bijgevolg de vele typerende anekdotes niet ontbreken. Maar Verbeek en Lernout zouden geen boek aan Beyle en Joyce hebben gewijd indien Beyle niet Stendhal is en Joyce de auteur van *Ulysses*. Dus is het oeuvre norm en uitgangspunt; de *Wirkungsgeschichte* (Gadamer) van dit werk ligt dan ook onvermijdelijk aan de basis van hun belangstelling. Maar waarom dan in de historische en psychologische retrospectie — soms ook genetische kritiek van de historische context genoemd — net vóór de verheldering van de betekenis en zin halt houden ? (Lernout ontmoedigt zelfs de eventuele lezer van *Finnegans Wake* op pagina 204 om zich nog veel vragen over de zin van dit werk te stellen of om een poging te doen het boek te begrijpen — waarom het dan nog lezen, of er zelfs in lezen ? — de vergelijking met de bijbel gaat hier helemaal niet op). Hoe 'instructief' historische en psychologische contextanalyses ook mogen zijn, ze volstaan niet voor een literatuurwetenschap, ze vormen er hoogstens een onderdeel van; ze leveren niet *le plaisir du texte*, maar slechts de contingente context van de tekst.

De biografieën van Verbeek en Lernout zijn het resultaat van veel onderzoekswerk. Verbeek heeft vooral psychologische-psychiatrische belangstelling en heeft geen literatuurwetenschappelijke pretenties; veeleer toetst hij een neurose-theorie aan een beroemde casus die hij dit keer met meer sympathie bejegt dan destijds Freud en Kafka. Lernout verzamelt zoveel mogelijk materiaal om de inzet van een wetenschap van de 'joyce-ologie' van positieve zekerheden te voorzien. Zijn ze verhelderend, openen ze een perspectief op een begrijpen ? (Mogen we hieraan twijfelen ?)

Jacques DE VISSCHER